

اسدالله علم و نیروهای مخالف رژیم

۳۱ خرداد ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۵۰

طی سالهایی که اسدالله علم تصدی وزارت دربار را به عهده داشت، گروهها، جناحها، و شخصیت‌های مذهبی و غیرمذهبی مخالف رژیم سخت در حال بالندگی بودند

رژیم در طی این سالها (۱۳۵۰-۱۳۵۴/۱۹۷۱-۱۳۵۴-۱۹۷۵م) هنوز اطلاع دقیقی از میزان قدرت نیروهای مخالف نداشت. اسدالله علم نیز هشدارهایی را که سازمانهای جاسوسی و نمایندگان کشورهای خارجی در ایران از فعالیت نیروهای مذهبی به او می‌دادند چندان جدی تلقی نمی‌کرد، زیرا به اعتقاد او پس از حوادث ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ نیروهای مذهبی و در رأس آن، روحانیت به این زودی نمی‌توانست تجدید سازمان کرده و برای او و رژیم پهلوی دردسر ایجاد کند. به ویژه این که او در این زمان رژیم پهلوی را در اوج قدرت می‌دید، بنابراین باور نمی‌کرد که نیروهای مذهبی و روحانیون بتوانند برای رژیم خطری ایجاد کنند.

اوج بی‌خبری علم از روند رو به رشد مخالفت‌های روحانیون و علمای دینی را از نوشته‌های خود علم می‌توان دریافت کرد:

سفیر آمریکا از طرز فکر روحانیون اظهار نگرانی می‌کرد. به او گفتم جای نگرانی نیست. زمان آنها بسر آمده و از نظر شاه دیگر هیچ‌گونه قدرتی ندارند. و سپس برایش تعریف کردم که چگونه در دوران نخست‌وزیری خودم آنها را سرکوب کردیم [اشاره به واقعه ۱۵ خرداد] و چنان سرشان را به سنگ زدیم که دیگر هرگز امکان ابراز قدرت نخواهند یافت. ۱.

از نیروهای غیرمذهبی مخالف رژیم می‌توان از حزب توده نام برد. این حزب از مدتها قبل محبوبیت خود را در میان عامه از دست داده بود و خود رژیم نیز به دلیل ویژگی و موقعیت خاص این حزب در سرکوب کردن عناصر آن مشکل چندانی احساس نمی‌کرد. با این همه اعضای فعال این حزب به فعالیت‌های حزبی خود کماکان ادامه می‌دادند. در درون حزب توده انشعاباتی بروز کرده بود. از جمله گروههایی که در اعتراض به واپس‌ماندگی حزب توده، اعتراض کرده و از آن منشعب شدند، گروه موسوم به نیروی سوم بود. در رأس این گروه خلیل ملکی قرار داشت.

اسدالله علم، در مورد ملاقاتش با خلیل ملکی برای شاه می‌نویسد:

عنايات اعليحضرت شاهنشاه آريامهر را به آقای خلیل ملکی ابلاغ کردم. سپاسگذار مرحم شاهانه گردید. با سازمان امور اداری در

تماس هستیم که هر چه زودتر مسئله بازنشستگی ایشان را حل نماید. در ملاقاتی که با آقای خلیل ملکی داشتم ایشان اظهار می‌داشتند من همیشه به وطنم و شاهنشاه آریامهر وفادار بوده و هستم و میل دارم منشأ خدمتی باشم. خدمتی که از من ساخته است اینست که اولاً [Constitution] اساسنامه [کشور اتحاد جماهیر شوروی و روابط سیاسی این کشور را با کشورهای اروپای شرقی به طریق عینی تجزیه و تحلیل نمایم و بدین ترتیب راهنمایی برای دیپلماتهای ایرانی که به کشورهای سوسیالیستی می‌روند فراهم کنم و علاوه بر این که حقیقت سوسیالیسم را برای جوانان بیان نموده و مخصوصاً ثابت کنم سوسیالیسم مستقل و بدون تأثیر و نفوذ کشور اتحاد جماهیر شوروی یا چین امکان‌پذیر است. چنانچه انجام این خدمت مورد تصویب ذات اقدس شهرداری باشد آقای خلیل ملکی استدعا دارد که به مقامات تحقیقاتی دانشگاه توصیه شود تا وسایل لازم از اسناد و مدارک را برای تهیه این دو اثر تحقیقی در دسترس ایشان بگذارند. ۲

چنانکه از متن نامه علم به شاه آشکار می‌شود، در واقع نمی‌توان عملکرد شخص خلیل ملکی را وابستگی به رژیم پهلوی ارزیابی کرد؛ اما لحن گفتار نشان می‌دهد که وی تا حدودی در مقابل رژیم کوتاه آمده و موضعی تقریباً انفعالی اتخاذ کرده بود. هر چند ممکن است گزارش فوق که در واقع تفسیر و برداشت علم از ملاقاتش با شخص خلیل ملکی است، جهت خوشایند شاه به نوعی تعدیل شده باشد.

هرچند در این گزارش قید نشده است که تقاضای ملاقات از طرف علم بوده و یا شخص خلیل ملکی. مضافاً این که از جمله خصایص علم دعوت از چهره‌های برجسته فرهنگی، سیاسی و ... جهت مذاکره و تلاش جهت کنار آمدن با آنان بود.

۱. اسدالله علم. گفت و گوهای من با شاه. ج ۱ ص ۳۹۹.

۲. مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، سند ۱۶-۳۲۷-۷۹۴-ع.

منبع: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۰۷۴۱/اسدالله-علم-مخالف-های-نیرو-علم>